

Ιστορία του Μεσαιωνικού και νεότερου κόσμου
565-1815
Κεφαλαίο 1

Διευκρίνιση όρων

- **Αρχαιότητα:** περιλαμβάνει την ελληνορωμαϊκή κλασική αρχαιότητα και τους πολιτισμούς της λεκάνης της Μεσογείου
- **Μεσαίωνας :** η περίοδος της ευρωπαϊκής ιστορίας που τοποθετείται χρονικά ανάμεσα στην αρχαιότητα και την Αναγέννηση και ορίζεται συμβατικά από :
 - ❖ Την κατάλυση του Δυτικού ρωμαϊκού κράτους [406 μ.Χ]
 - ❖ Το χωρισμό του ρωμαϊκού κράτους σε Ανατολικό και Δυτικό από τον Θεοδόσιο [395 μ.Χ]
- Άλλα συμβατικά όρια:
 - ❖ Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης [1453]
 - ❖ Η Ανακάλυψη της Αμερικής [1492]

Μεσαίωνας

- Θεωρείται εποχή
 - συντηρητισμού
 - άγνοιας για την εποχή αυτή
 - πνευματικής στασιμότητας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν το πέρασμα από την Αρχαιότητα στο Μεσαίωνα;

- Καθιέρωση Χριστιανισμού
- Η μεταφορά της πρωτεύουσας στην Κωνσταντινούπολη

Να θυμηθούμε ότι

- **Το Δυτικό τμήμα καταλύεται από γερμανικά φύλα [τέλη 4^{ου} αι]**
- **Το Ανατολικό τμήμα δηλαδή η Βυζαντινή αυτοκρατορία στηριζόταν**
 - 1. Στους ρωμαϊκούς πολιτικούς θεσμούς**
 - 2. Στην ελληνική πνευματική παράδοση**

330-641 Ύστερη Ρωμαϊκή ή Πρωτοβυζαντινή Περίοδος

- Είναι μια περίοδος μεταβατική που συνδυάζει το παλιό με το νέο και χαρακτηρίζεται από
- Παρακμή και ανασφάλεια των πόλεων

α. εικόνα πόλεων: συρρίκνωση πληθυσμού, μετατροπή ιερών σε εκκλησίες, ερείπωση δημοσίων θεαμάτων, συρρίκνωση λεωφόρων, εγκατάλειψη πόλεων [Σπάρτη , Πάτρα]

Παρακμή πόλεων πόλεων : Αίτια

- **Φυσικές καταστροφές [σεισμοί, επιδημίες]**
- **Εισβολές ξένων λαών [Άβαροι , Σλάβοι]**

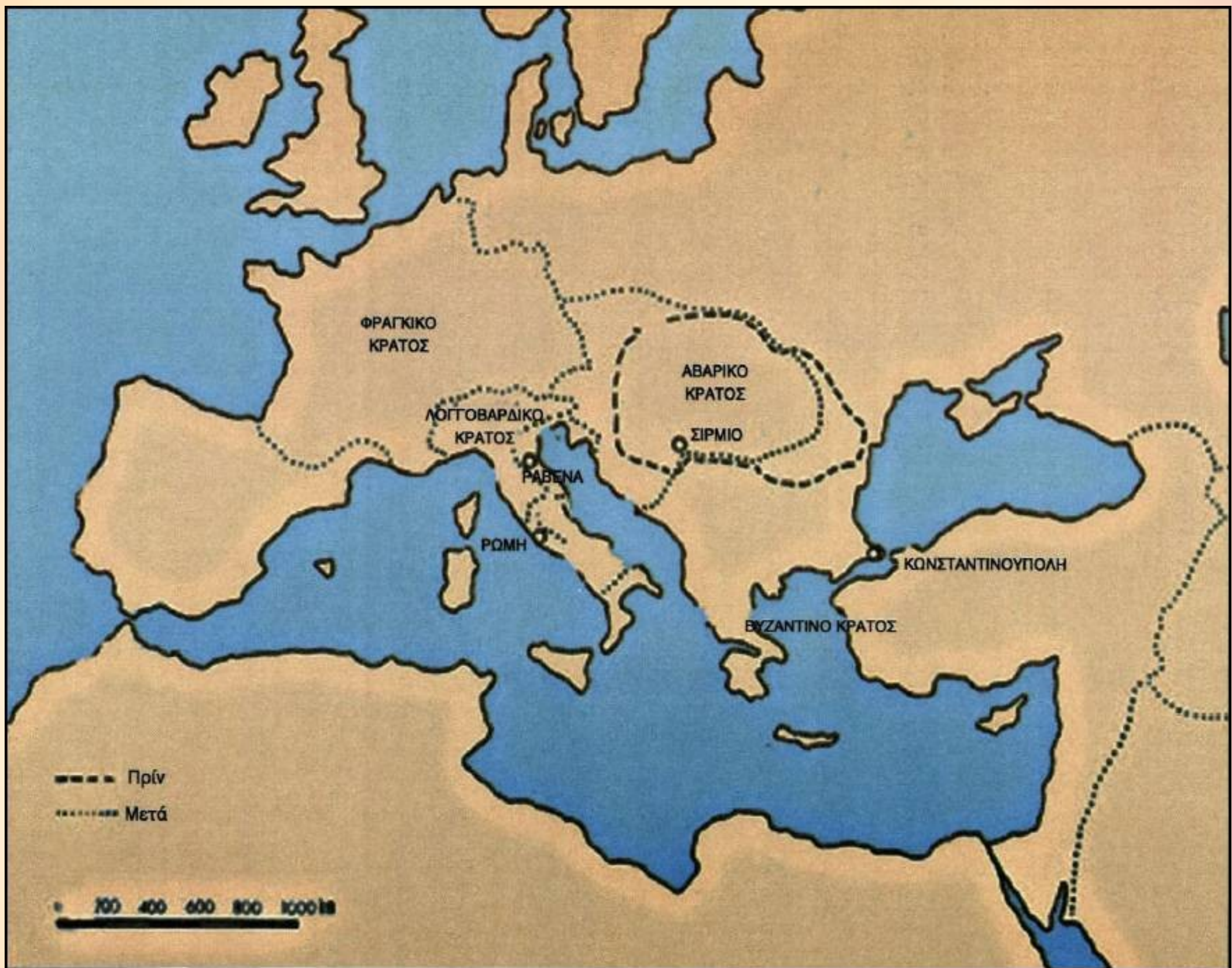
Αποτέλεσμα: Ίδρυση νέων οικισμών σε δυσπρόσιτες περιοχές [κάστρο Μονεμβασιάς, τέλη 6^{ου} αιώνα]

Πηγή

- <http://www.fhw.gr/chronos/08/gr/index.html>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΓΕΝΙΚΑ

- Μεγάλες εδαφικές απώλειες
- Εξελληνισμός της αυτοκρατορίας
- Νέοι θεσμοί[Θέματα]
- Πόλεμοι [κυρίως εναντίον Αράβων]
- Αγρότες, πλοιοκτήτες , νέες τάξεις πολιτών
- Διάλυση του Φραγκικού Κράτους των Μεροβιγγείων στη Δύση
- Ίδρυση του Φραγκικού Κράτους από τον Κάρολο το Μέγα β μισό 8^{ου} αι, ρήξη της Δύσης [πάπας]με το Βυζάντιο

Η Ευρώπη περί το 570 μ.Χ.

β. Εσωτερική αναδιοργάνωση

- Δημιουργία θεμάτων (μέσα 7^{ου} αι.)
- **Θέματα**
 1. μετακινούμενες ανά την επικράτεια στρατιωτικές μονάδες [αρχικά].
 2. Οι περιοχές της μόνιμης εγκατάστασης τους που εξελίχθηκαν σε διοικητικές περιφέρειες.
- Ανώτατη στρατιωτική εξουσία στα θέματα ασκούσε ο **στρατηγός**.
- **Στρατιωτόπια**: κτήματα από τα έσοδα των οποίων συντηρούσαν το άλογο και τον οπλισμό τους. Το κτήμα μεταβιβαζόταν από πατέρα σε πρωτότοκο γιό.
- Μ.Ασία[7^{ος} αι] και Βαλκανική Χερσόνησος

Συνέπειες των νέων διοικητικών μέτρων ΑΜΥΝΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ Ενισχύεται διότι:

- Ριζική αναδιάρθρωση της μεσοβυζαντινής κοινωνίας
- Οι νέοι στρατιώτες αγρότες αγωνίζονταν με αυταπάρνηση, γιατί υπερασπίζονταν την ιδιοκτησία τους.
- Ενισχύθηκαν η μικρή και μεσαία ιδιοκτησία
- Αποδεκατισμός μεγάλων γαιοκτημόνων.
- Οι ελεύθεροι αγρότες η δυναμικότερη τάξη της βυζαντινής κοινωνίας οργανωμένοι σε **κοινότητες χωρίων** ομοιογενείς.

Μεταβολές στην κρατική μηχανή

- Εξάρτηση κρατικών υπηρεσιών άμεσα από τον αυτοκράτορα.
- Λογοθέτης του Γενικού · ευθύνη οικονομικών.
- Λογοθέτης του Δρόμου· ο πρώτος αξιωματούχος της αυτοκρατορίας, πρωθυπουργός.

Γ. Ο εξελληνισμός του κράτους

- Μετά το 630 το βυζαντινό κράτος αποκτά **εθνολογική ομοιογένεια** καθώς **ελληνόφωνοι** οι περισσότεροι κάτοικοί του.
- Τα Ελληνικά πήραν τη θέση των Λατινικών ως επίσημη γλώσσα
- Επίσημος τίτλος του Ηρακλείου : «**βασιλεύς πιστός εν Χριστώ**»

[Αντί imperator Romanorum, caesar, augustus]

Ερωτήσεις

- Ποια ήταν η κατάσταση στη χερσόνησο του Αίμου και στα εδάφη της αυτοκρατορίας όταν ο Ηράκλειος ανέλαβε τη διακυβέρνηση του κράτους;
- Ποια ήταν τα αποτελέσματα του πολέμου κατά των περσών;
- Να αναφέρετε επιγραμματικά τις αλλαγές που σημειώθηκαν κατά την περίοδο της βασιλείας του Ηρακλείου.
- Τι γνωρίζετε για τα θέματα; [αίτια, τρόπος οργάνωσης , εποχή και τόπος οργάνωσης]
- Ποιες ήταν οι συνέπειες της διοικητικής μεταρρύθμισης [θέματα]
- Ποιες μεταβολές συντελούνται στον κρατικό μηχανισμό την εποχή του Ηρακλείου;
- Ποια συνέπεια είχε η αποκοπή των ανατολικών επαρχιών;

- **Ο υπεύθυνος για τα οικονομικά του κράτους ήταν:**

α] Ο λογοθέτης του Δρόμου

β]ο λογοθέτης του γενικού

γ]ο αυτοκράτορας

- **Η καθιέρωση ελληνικού τίτλου για τον αυτοκράτορα έγινε από**

α] Τον Μαυρίκιο

β]Τον Ιουστινιανό

γ]τον Ηράκλειο

δ]κανέναν από τους παραπάνω

- Με τη λέξη Θέμα αρχικά εννοείται:

α]το σώμα στρατού

β]μια επαρχία του βυζαντινού κράτους

γ]η περιοχή στην οποία ήταν εγκατεστημένο
στρατιωτικό σώμα

δ]Τίποτε από τα παραπάνω

1.3 . Η εμφάνιση του Ισλάμ

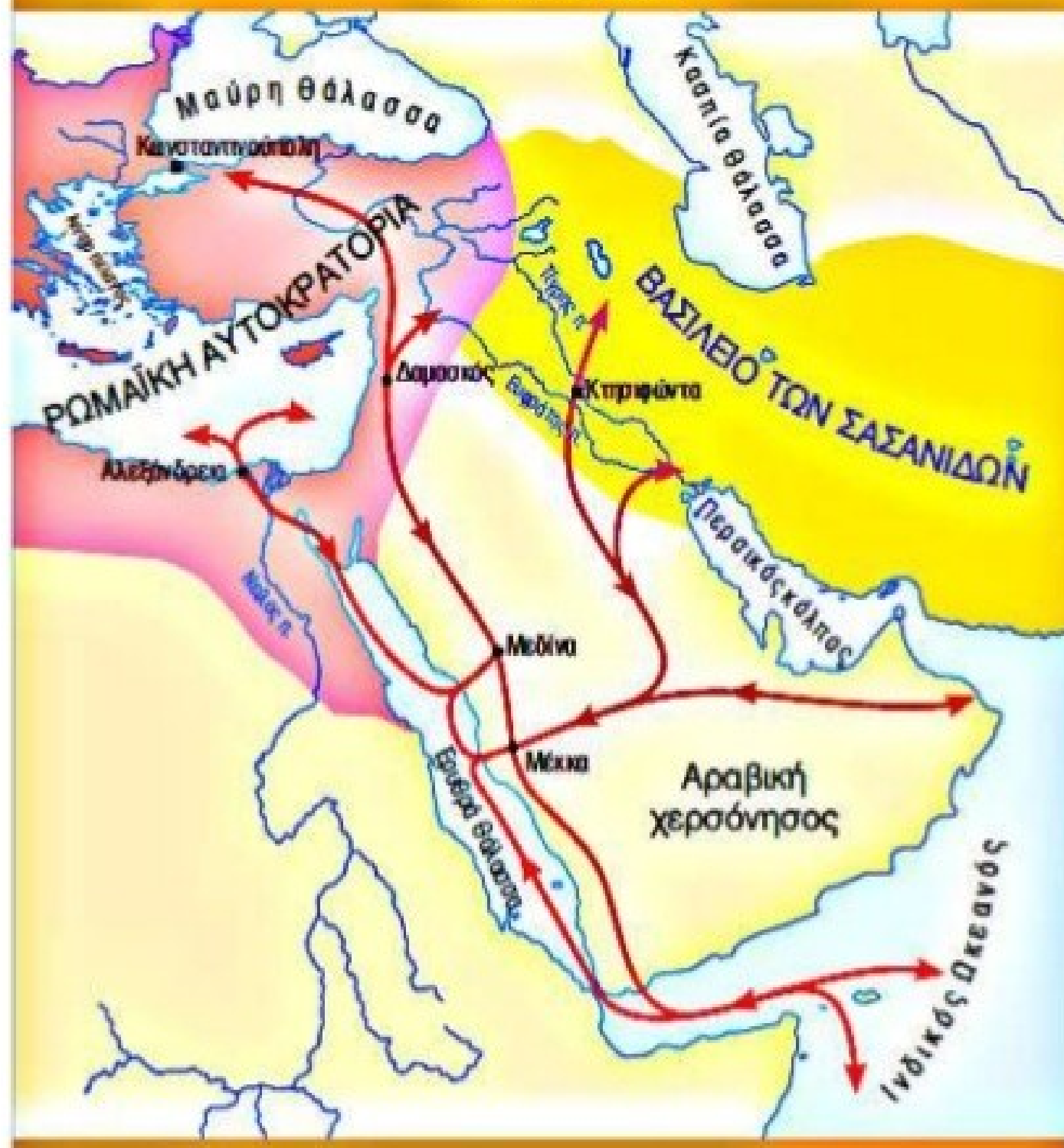
α. Η προϊσλαμική Αραβία

- Νότια Αραβία ➤ Μόνιμα εγκατεστημένη αγροτική κοινωνία
- Βόρεια Αραβία ➤ Φυλετική οργάνωση και νομάδες κάτοικοι που επιδίδονταν σε εμφυλίους πολέμους και λεηλασίες καραβανιών.
- Δεν απειλούσαν την Βυζαντινή αυτοκρατορία

Η προϊσλαμική θρησκεία στην Αραβία

- Συνδυασμός ανιμισμού και πολυθεϊσμού
- Λατρεία πνευμάτων (στα δέντρα και στις οάσεις)
- Λατρεία ιερών λίθων (μυστηριώδης δύναμη μέσω της επαφής)
- Αλλάχ: η ανώτερη θεότητα, ο δημιουργός του κόσμου
- Ιερό της Κααμπά στη Μέκκα
- Ιουδαϊκές και χριστιανικές κοινότητες

Η Αραβική χερσόνησος πριν από το ισλάμ και οι διεθνείς εμπορικοί δρόμοι
(αρχές 7ου αιώνα)

B. Η οργάνωση των Αράβων

- Μωάμεθ
 - Πολυταξιδεμένος
 - Οδηγός καραβανιών
 - Γνώριζε τον Ιουδαϊσμό
 - Ιδρυτής του Ισλάμ || «αφοσίωση και πίστη στο θέλημα του Θεού»
 - 613 έναρξη διδασκαλίας Ισλάμ
 - 622, εκδίωξη του από Μέκκα, έλευση στη Μεδίνα,
 - Εγίρα = το έτος αποδημίας του Μωάμεθ στη Μεδίνα, αρχή της ισλαμικής κυριαρχίας και του χρονολογικού συστήματος Αράβων.
 - Συνένωση αραβικών φυλών, τέλος της πολιτικής διάσπασης Αραβικής Χερσονήσου

Η εμφάνιση του Μωάμεθ (570 – 632)

- Έντονη θρησκευτική φύση
- Όραμα με τον αρχάγγελο Γαβριήλ $\Rightarrow$ συνείδηση προφητικής αποστολής
- Κήρυγμα εναντίον της ειδωλολατρίας· ο Αλλάχ είναι ο μοναδικός θεός.
- Εκδίωξη του Μωάμεθ από τη Μέκκα στη Μεδίνα το 622 – Έναρξη της Εγίρας

- Μουσουλμάνοι, οι πιστοί της νέας θρησκείας
- Κοράνιο, το ιερό βιβλίο των μουσουλμάνων. | | «λόγος Θεού»
- Ιερός πόλεμος (τζιχάντ), η υποχρέωση των πιστών να διαδώσουν με το σπαθί τη θρησκεία τους στους «απίστους» με αμοιβή τον Παράδεισο.
- Ιερός πόλεμος σημασία= σημαντικός παράγοντας ραγδαίας εξάπλωσης του Ισλάμ.
- Η θρησκεία του Ισλάμ χαρακτηριστικά
 - Δάνεια στοιχεία από ιουδαϊκή και χριστιανική θρησκεία
 - Το Κοράνιο ρυθμίζει τα καθήκοντα πολιτών, υπαλλήλων και κυβερνώντων
 - Θεοκρατικό κράτος= θρησκευτική κοινότητα = κράτος

Οι βασικές διδασκαλίες του Κορανίου

- Ο Θεός είναι ένας, ο Αλλάχ και ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του.
- Οι άγγελοι είναι δημιουργήματα του Αλλάχ και το έργο τους είναι να εκτελούν τις εντολές του.
- Η ζωή και οι πράξεις των ανθρώπων προκαθορίζονται από τη βούληση του Αλλάχ (κισμέτ)
- Η ανταμοιβή σε μια παραδείσια ζωή με ποικίλες απολαύσεις (ιδιαίτερα για τον θάνατο στη μάχη κατά των απίστων).

- Δικαστής ήταν ο **Μουφτής ή Καδής**
- Η θρησκευτική δικαιοσύνη δεν διαχωρίζεται από την κοσμική
- Ανώτατος άρχοντας ταυτόχρονα θρησκευτικός και κοσμικός ηγέτης
- **Χαλίφης**, ο τοποτηρητής του Μωάμεθ μετά το θάνατο του (632)
- Θρησκευτικό πρότυπο
- Αρχηγός κράτους
- Υπεύθυνος και για την εφαρμογή του Κορανίου.

Το πρόβλημα της διαδοχής του Μωάμεθ

Οι Σουνίτες

- Εμμονή στο Κοράνιο
- Ο ορθόδοξος κλάδος
- Οι αποφάσεις με βάση την ομοφωνία της κοινότητας
- Η διαδοχή του Μωάμεθ δεν χρειάζεται να είναι κληρονομική

Οι Σηίτες

- Προβολή του Αλή (εξάδελφος και γαμπρός του Μωάμεθ)
- Οι χαλίφες δεν πρέπει να εκλέγονται
- Ο Ιμάμης: ο αληθινός διάδοχος στην ηγεσία του Ισλάμ – ερμηνεία του Κορανίου
- Εσχατολογικός χαρακτήρας

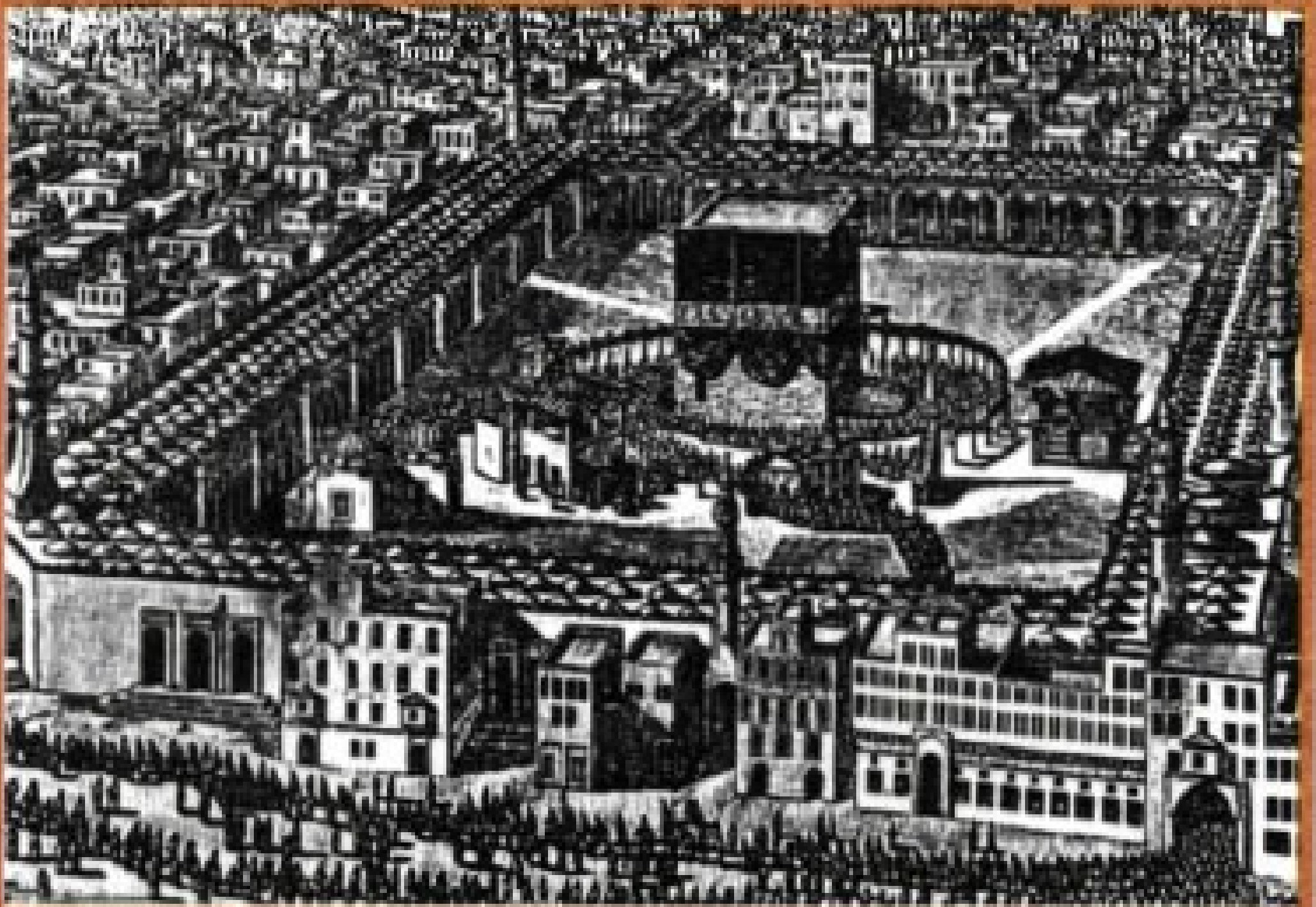
Το Κοράνι για τον πόλεμο κατά των απίστων

Καταπολεμήστε τους εχθρούς σας στον πόλεμο που γίνεται για τη θρησκεία, αλλά μην επιτεθείτε ποτέ πρώτοι. Ο θ ε ό ς μισεί τους επιτιθέμενους. Σκοτώστε τους εχθρούς σας παντού όπου τους βρίσκετε. Διώξτε τους από το φως απ' όπου σας έδιωξαν. Ο κίνδυνος να αλλάξετε θρησκεία είναι χειρότερος από το φόνο. Μην τους πολεμάτε καθόλου κοντά στο τέμενος Χαράμ, εκτός αν σας προκαλέσουν. Αν σας επιτεθούν, κολυμπήστε μέσα στο αίμα τους. Αυτή είναι η ανταμοιβή που χρωσιέται στους άπιστους.

Κ. Καλοκαιρινός, Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή (146 Π.Χ-1453 μ. Χ.). ΟΕΔΒ, Αθήνα 1981, 232

Η επιστροφή του Μωάμεθ στη Μέκκα (μικρογραφία από αραβικό χειρόγραφο) Το λευκό χρώμα οφείλεται στην απαγόρευση της απεικόνισης ιερών προσώπων.
ΑΝΕΙΚΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

Η Μέκκα με το ιερό Κααμπά, οικοδόμημα που έχει σχήμα κύβου και περιέχει ένα μαύρο μετεωρίτη (οξυγραφία του 18ου αι.)

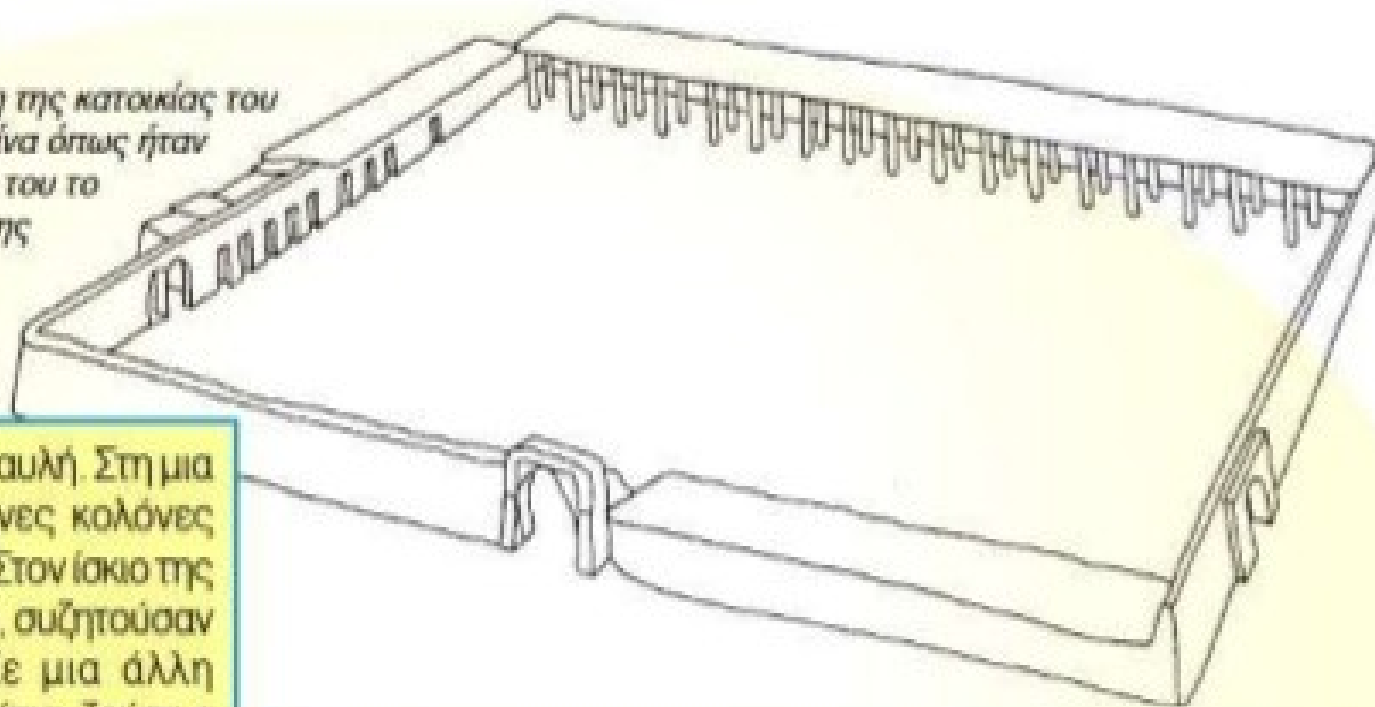

◀ Άποψη της Μέκκας με το ιερό του Κααμπά την εποχή του Προσκυνήματος. Στη Μέκκα βρίσκεται ο Κααμπά, ένα ιερό που περιέχει μια πέτρα. Σύμφωνα με το ισλάμ, την έφερε ο αρχάγγελος Γαβριήλ. Κάθε μουσουλμάνος πρέπει να επισκεφτεί τον Κααμπά τουλάχιστον μία φορά στη ζωή του. Το προσκύνημα αυτό λέγεται χατζ και αυτός που πηγαίνει για προσκύνημα γίνεται χατζής. Το ιερό του Κααμπά έχει τη σημερινή του μορφή από το 1630. Μέκκα (Σαουδική Αραβία).

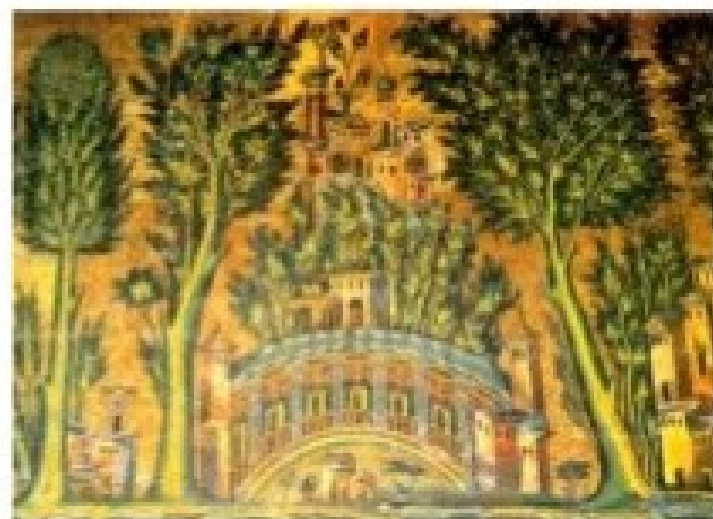
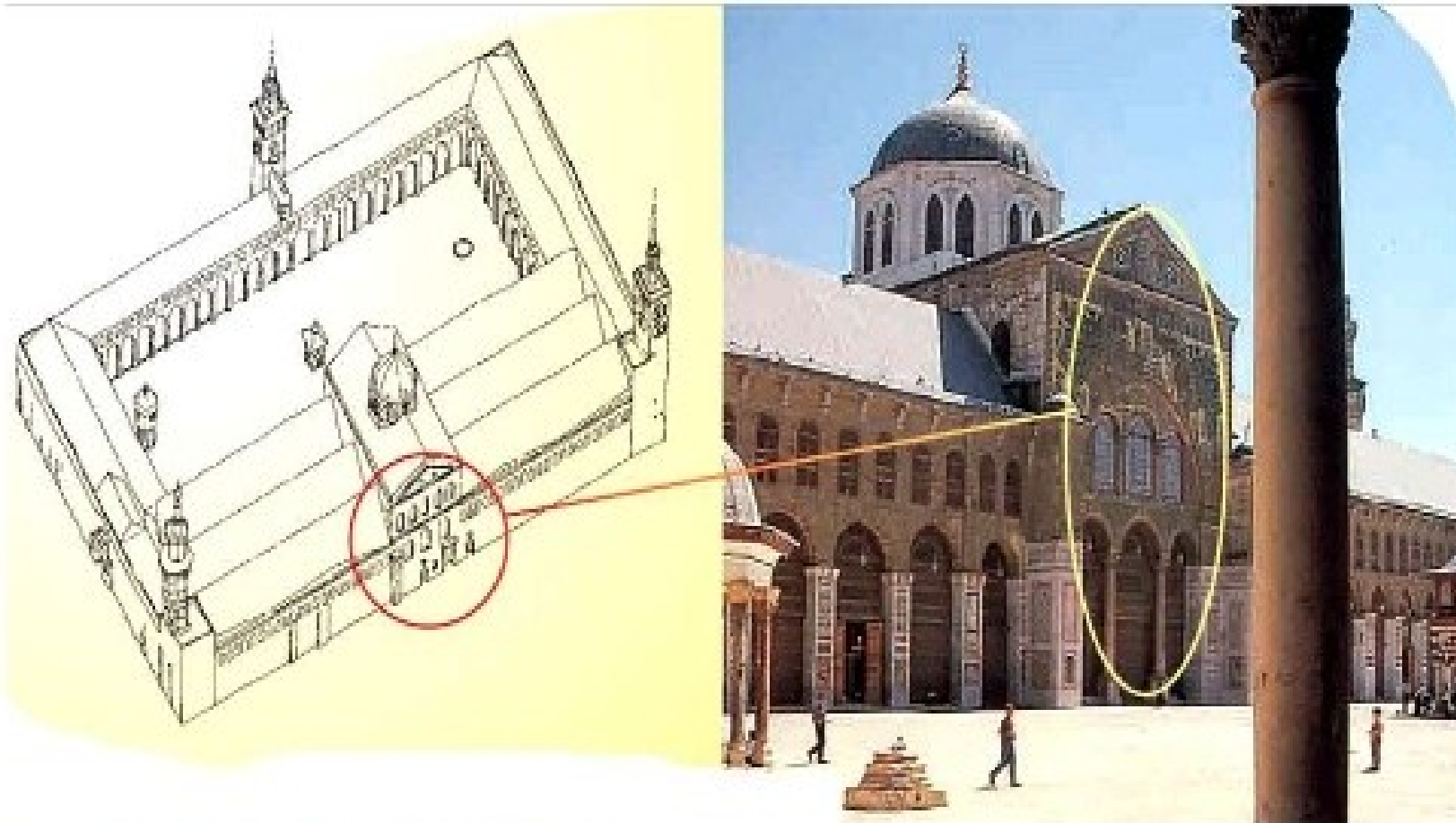

Σχεδιαστική αναπαράσταση της κατοικίας του Προφήτη Μωάμεθ στη Μεδίνα όπως ήταν μάλλον πριν από το θάνατό του το 632. Το σπίτι έγινε κέντρο της πρώτης μουσουλμανικής κοινότητας.

Στο κέντρο υπήρχε μια αυλή. Στη μια πλευρά υπήρχαν ξύλινες κολόνες που στήριζαν τη στέγη. Στον ίσκιο της οι πιστοί προσεύχονταν, συζητούσαν ή ξεκουράζονταν. Σε μια άλλη πλευρά, σε μικρά δωμάτια, ζούσε ο Προφήτης με την οικογένειά του.

Το κτίριο είχε τα τρία βασικά χαρακτηριστικά ενός μουσουλμανικού χώρου λατρείας: ένα χώρο για προσευχή, ένα σημείο που δείχνει προς τη Μέκκα (για να γνωρίζουν οι πιστοί προς τα πού να είναι γυρισμένοι την ώρα που προσεύχονται) και μια στέγη για προστασία από τις καιρικές συνθήκες.

▲ Το Μεγάλο Τζαμί στη Δαμασκό (Συρία) είναι ένα από τα πιο σημαντικά την περίοδο αυτή. Πάνω αναπαράσταση του τζαμιού και η είσοδός του . Κάτω ψηφιδωτό από τη διακόσμησή του. Πρόσωπα και ζώα δεν εικονίζονται. Για το ισλάμ απαγορεύεται να υπάρχουν πρόσωπα στους χώρους και στα κείμενα που έχουν σχέση με τη θρησκεία, γιατί κανείς δεν μπορεί να φτιάξει αυτό που έφτιαξε ο Θεός, όσο τέλεια το έφτιαξε εκείνος. Μετά το 706.

http://museduc.gr/docs/Istoria/B/02_KEFALAIΟ_B.pdf

▲ Από τα πιο σπουδαία τζαμιά αυτή την εποχή είναι το **Τέμενος του Βράχου** στην Ιερουσαλήμ (Ισραήλ). Το τζαμί έχει πολλές επιδράσεις από τη θρησκευτική τέχνη στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Είναι ένα οκταγωνικό κτίριο με χρυσό θόλο. Άρχισε να χτίζεται μετά το 691.

Το Ισλάμ σήμερα

- Δύο τάσεις: οι ανανεωτές και οι συντηρητικοί
- Οι ανανεωτές: δημιουργία εκσυγχρονισμένων ισλαμικών κρατών
- Οι συντηρητικοί: δημιουργία κινημάτων
⇒ κυριαρχία του Ισλάμ (θεοκρατικά καθεστώτα – ένοπλες ομάδες «τρομοκρατία»)

Λέξεις αραβικής προέλευσης

Άλγεβρα, ζενίθ, ναδίρ, τζίφρα, ταρίφα,
αλχημεία, αλκάλιον, αλκοόλ, ρύζι, σιρόπι, τσεκ,
μουσελίνα, σαφράνι, ταμπουράς.

Σωστό Λάθος

- Στη Βόρεια προϊσλαμική Αραβία δεσπάζει η φυλετική οργάνωση με νομάδες κατοίκους
- Ως αρχή του χρονολογικού συστήματος των Αράβων θεωρείται το 622
- Ο Μωάμεθ με τη διδασκαλία του οδήγησε στην πολιτική διάσπαση της Αραβικής Χερσονήσου.
- Ο Μουφτής και ο Καδής ήταν δικαστές για τους παραβάτες των ιερών κανόνων σύμφωνα με το Κοράνιο
- Ο Χαλίφης θεωρείται ο τοποτηρητής του Προφήτη

Μέσα 7^{ου} αι.

- Κατάληψη της Βορείου Αφρικής
- Κατάληψη της Κύπρου – άλωση της Κωνσταντίας
- Κατάληψη της Ρόδου και της Κω

Τέλη 7^{ου} αι.

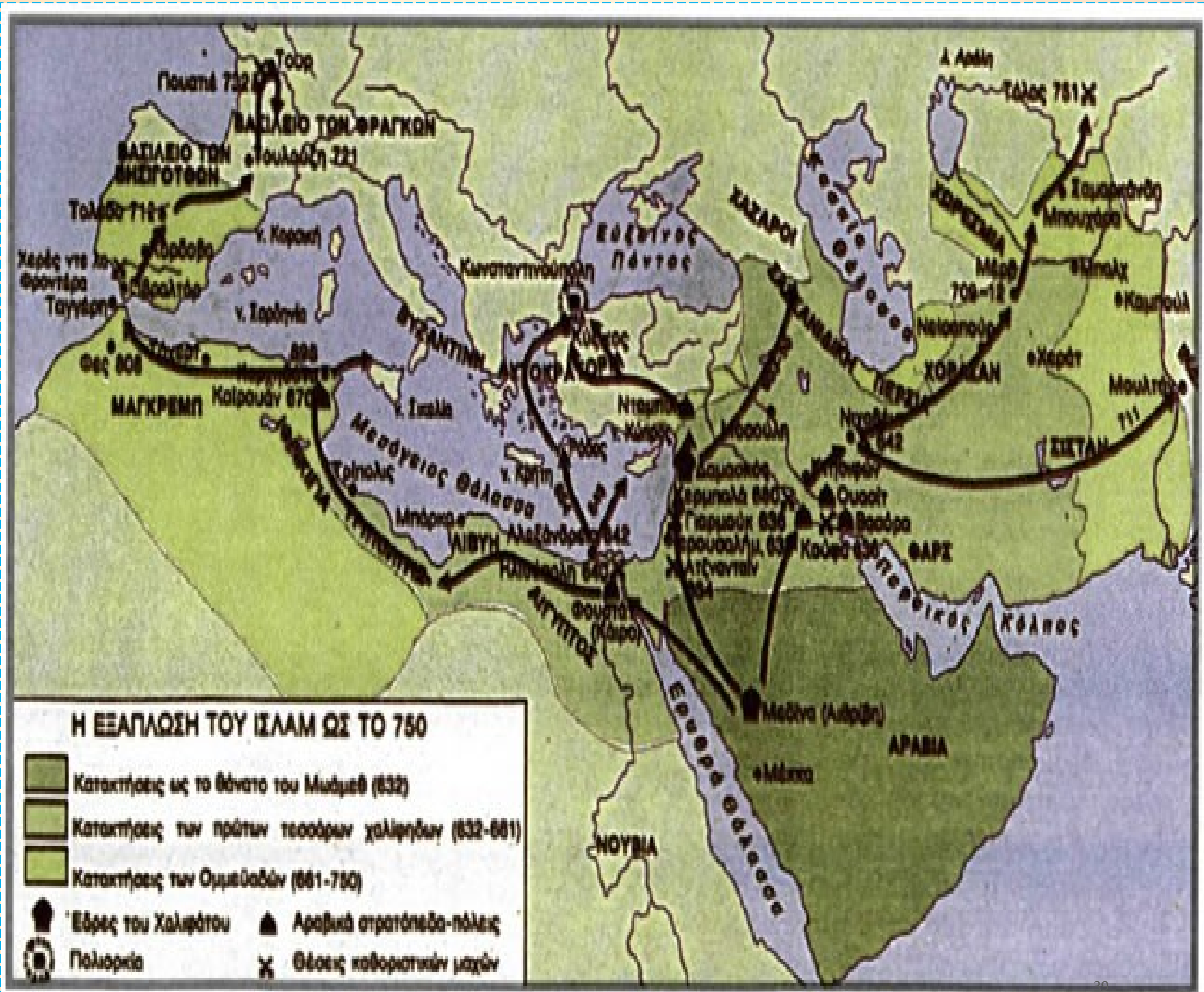
- 1^η πολιορκία της Κων/πολης

Αρχές 8^{ου} αι.

- Κατάκτηση της Βησιγοθικής Ισπανίας
- 2^η πολιορκία της Κων/πολης
- Ήττα των Αράβων στο Πουατιέ ... 732

Αρχές 9^{ου} αι.

- Κατάληψη Κρήτης – Απόβαση στη Σικελία

1.5. Η Εικονομαχία

- **Η πολιτική αναγκαιότητα της εικονομαχίας**

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες γινόταν όλο και πιο φανερό, ότι η σωτηρία της Αυτοκρατορίας εξαρτιόταν αποκλειστικά από τους αγροτικούς πληθυσμούς του εσωτερικού της Μ. Ασίας. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, ότι η εικονομαχική πολιτική, που ήταν εντελώς αντίθετη σ' ό,τι θύμιζε τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό και την παλιά ιδεολογία, θα μπορούσε να συμφιλιώσει την Κωνσταντινούπολη με τους αγροτικούς πληθυσμούς της ανατολικής Μ. Ασίας, που εξαθλιωμένοι και πάμφτωχοι αποζούσαν από τη γη, που τώρα όφειλαν να υπερασπίσουν από τους επιδρομείς.

Ε. Γλύκατση -Αρβελέρ, Η πολιτική ιδεολογία του Βυζαντινού Κράτους, με τ. Τ. Δρακοπούλου, Αθήνα 1977. 34

- **Η έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας και η έναρξη της εικονομαχίας**

Τον ίδιο χρόνο (726), το καλοκαίρι, ανέβρασε η θάλασσα και σαν από καμίνι σηκώθηκε ατμός από το βυθό ανάμεσα στη Θήρα και τη Θηρασία . Αυτό κράτησε κάμποσες μέρες. Στο μέσο αυτό της φοβερής φωτιάς σχηματίστηκε ένα νέο νησί που συνενώθηκε με το νησί Ιερά. Όπως η Θήρα και η Θηρασία, έτσι και το νεοσχημάτιστο νησί όφειλε τη γένεσή του στην έκρηξη του ηφαιστείου και δημιουργήθηκε στη διάρκεια της βασιλείας του αντίχριστου Λέοντος. Ο αυτοκράτορας εξήγησε αυτό το σημάδι της θείας οργής εναντίον του με τρόπο ευνοϊκό για τον εαυτό του και σήκωσε ακόμη πιο αναίσχυντο πόλεμο εναντίον των αγίων και σεπτών εικόνων. Και ο λαός της Βασιλεύουσας εξαιτίας της απέραντης λύπης του για τις καινοφανείς διδασκαλίες προσπάθησε να επιτεθεί και να σκοτώσει τους στρατιώτες του αυτοκράτορα που καθαίρεσαν την εικόνα του Χριστού στη Χαλκή Πύλη. Και τότε πολλοί από αυτούς τιμωρήθηκαν για την ευσέβειά τους με ακρωτηριασμούς, μαστιγώσεις, εξορίες και πρόστιμα και ιδιαίτερα οι αριστοκράτες και επιφανείς.

Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, έκδ. C. de Boor, τόμ. 1, Λειψία 1883, 404-405

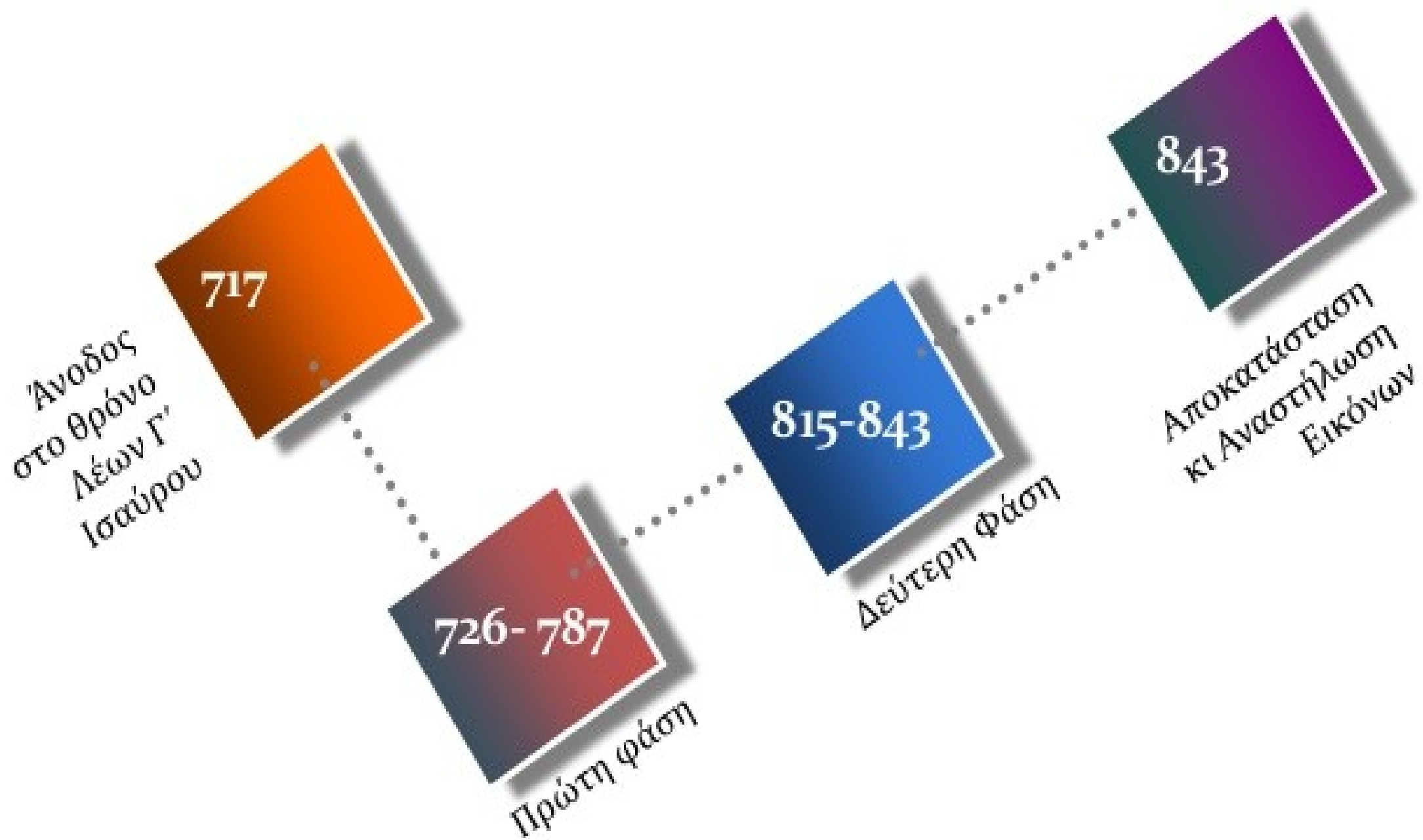

Εἰκονομάχοι
 καλύπτουν τὴν
 εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ
 με ἀσβέστη.
 Παππὶν Χλουντάρ
 (περί το
 830). **Μόσχα,**
 Ἱστορικὸ Μουσεῖο.

Παράδειγμα
εικονοματικής
διαμάχης στο
ναό της Αγίας
Ειρήνης
στην Κωνσταντινούπολη
ύποψη: Ένας αητός
σταυρός

■ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

Οι πρωταγωνιστές

- Λέων Γ' και Κωνσταντίνος Ε'
- Κωνσταντίνος ΣΤ' και Ειρήνη
- Λέων Ε' και Θεόφιλος
- Μιχαήλ Γ' και Θεοδώρα

οι πρωτεργάτες

καταδίκη της
Εικονομαχίας

αναζωπύρωση
Εικονομαχίας

οριστική
αποκατάσταση των
εικόνων

α. Συνθήκες εκδήλωσης της Εικονομαχίας

- Συντάραξε το κράτος για έναν αιώνα (726-843)
- **Ιδεολογική βάση του κινήματος:**
 - **ΟΙ ΑΝΕΙΚΟΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ** των κατοίκων των ανατολικών επαρχιών (η απεικόνιση του θείου με ανθρώπινη μορφή δεν συμβιβάζεται με τον χαρακτήρα του Χριστιανισμού ως καθαρά πνευματικής θρησκείας)
 - Οι υπερβολές στην λατρεία των εικόνων ειδικά στις ευρωπαϊκές επαρχίες του Βυζαντίου έφτανε στα όρια της δεισιδαιμονίας.

Πολιτικά Αίτια

- Είναι πολιτικά και σχετίζονται με την **κρίσιμότητα** των περιστάσεων δηλαδή
 - Αραβικές επιδρομές [ληηλασίες ακτών , νησιών, πόλεων, εμπόριο, Βασιλεύουσα]
 - Σλαβικές επιδρομές
 - Νέος εχθρός οι Βούλγαροι
- Επομένως

Βαλκανική Χερσόνησος

⇒ Η εικονομαχική πολιτική ήταν η μόνη που θα μπορούσε να συμφιλιώσει την κεντρική εξουσία με τους πληθυσμούς των ανατολικών επαρχιών οι οποίοι ήταν αντίθετοι με την ιδέα αναπαράστασης του θείου στις εικόνες.

β. Έναρξη της εικονομαχίας

726

Η αφορμή !

 Ένας καταστροφικός σεισμός στην Θήρα= Εικονομάχοι: οργή Θεού για τη λατρεία των εικόνων!

Οι εικολάτρες το ερμήνευσαν ως οργή του Θεού κατά του «αντίχριστου» Λέοντος.

■ Το 726

Ο Λέων Γ΄	Το πλήθος οργισμένο	Η αντίδραση κατά της εικονομαχικής πολιτικής ασπλώθηκε	Ο θεματικός στόλος
➔ εξαπέλυσε την πρώτη επίθεση κατά των εικόνων ➔ με διαταγή του ο στρατός απομάκρυνε μια εικόνα του Χριστού από τη Χαλκή Πύλη των ανακτόρων	✦ αντέδρασε ✦ και ξέσπασαν οδομαχίες	από την πρωτεύουσα ➔ στο θέμα Ελλάδος (σημερινή ανατολική Στερεά Ελλάδα)	✓ κινήθηκε εναντίον του Λέοντος ✓ κατατροπώθηκε κοντά στον Ελλάσποντο

Το πρώτο επίσημο εικονομαχικό διάταγμα

- Προέβλεπε καταστροφή των εικόνων και διώξεις κατά των εικονοφίλων.
- Οι διώξεις αυτές πήραν στην πράξη διάφορες μορφές:
 - ❑ βασανιστήρια,
 - ❑ εξορίες,
 - ❑ Δημεύσεις
 - ❑ περιουσιών.

γ. Κορύφωση της εικονομαχίας

- Κωνσταντίνος Ε: Ανελέητη εκστρατεία κατά των μοναχών και των μοναστηριών.
- **754, Σύνοδος Ιέρειας** : καταδίκασε την εικονολατρία και αναθεμάτισε τους οπαδούς της.
- **787 ,Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος**: καταδίκη της εικονομαχίας

δ. Αναζωπύρωση και τέλος της Εικονομαχίας.

- **Λέων Ε' και Θεόφιλος** αναζωπύρωσαν το θέμα αλλά χωρίς ορμή και φανατισμό.
- **Μάρτιο του 843** η Σύνοδος της Κων/λης αποφάσισε την αποκατάσταση των εικόνων. (Θεοδώρα)
- Σημασία: Η απόφαση της συνόδου αυτής σήμανε την οριστική αποτυχία του κράτους να υποτάξει ολοκληρωτικά στη βούλησή του την Εκκλησία.

Διατάγματα και Σύνοδοι περιόδου Εικονομαχίας (sos)

- **726** Διαταγή Λέοντα για αποκαθήλωση της εικόνας του Χριστού από Χαλκή Πύλη ανακτόρων
- **730: Επίσημο εικονομαχικό Διάταγμα** Λέοντα Γ
- **754 Σύνοδος** Ιέρειας [καταδίκη εικόνων αναθεματισμός πιστών της] [Κωνσταντίνος Ε]
- **787 Ζ Οικουμενική Σύνοδος** [καταδίκη Εικονομαχίας] [κωνσταντίνος ΣΤ και Ειρήνη]
- **Μάρτιος 843 Σύνοδος Κωνσταντινούπολης** Οριστική αποκατάσταση εικόνων. [Μιχαήλ Γ , Θεοδώρα]

Αντιστοιχίστε

A. Λέων Γ΄ (717-741)	1.Αναζωπύρωση Εικονομαχίας (β φάση)
B. Κωνσταντίνος Ε΄ (741-775)	2. Οριστική λήξη του ζητήματος – Αναστήλωση των εικόνων
Γ. Κωνσταντίνος Στ΄ και Ειρήνη Αθηναία (780- 802)	3. Έναρξη της Εικονομαχίας
Δ. Λέων Ε΄ και Θεόφιλος (813- 842)	4. Κορύφωση της Εικονομαχίας – εκστρατεία κατά των μοναχών και των μοναστηριών
Ε. Μιχαήλ Γ΄ και Θεοδώρα (842- 867)	5. Λήξη της πρώτης φάσης της Εικονομαχίας-καταδίκη των εικονομαχίας

1.6. Κοινωνία και οικονομία.

β. Στρατιωτικοποίηση και εποικισμοί

- Έντονη η παρουσία του στρατού. Πώς εκφράζεται;
 - με την εμφάνιση οικογενειακών επωνύμων από στρατιωτικές αριστοκρατικές οικογένειες.
 - την οικοδόμηση κάστρων σε δυσπρόσιτες περιοχές που αντικαθιστούν τις πόλεις
 - Βαθμιαία επέκταση του δικτύου των θεμάτων (διχοτόμηση ή δημιουργία νέων θεμάτων) .
 - Ναυτικά θέματα στις παράλιες περιοχές

Παράθεμα

- Είναι χαρακτηριστικό ότι από αυτήν ακριβώς την εποχή αρχίζει η χρήση οικογενειακών ονομάτων. Όσα διέσωσαν οι πηγές είναι σχεδόν αποκλειστικά επώνυμα στρατιωτικών οικογενειών, αφού η βυζαντινή αριστοκρατία προερχόταν από το στρατό και ήταν περήφανη για τα κατορθώματα των προγόνων της. Η στρατιωτικοποίηση της χώρας φαίνεται ιδιαίτερα στη μορφή που αποκτούν αυτό το διάστημα οι βυζαντινές πόλεις... Οι πόλεις είναι φυσικά ή τεχνητά οχυρωμένες. Πολλές πόλεις αυτής της εποχής είναι χτισμένες σε απόκρημνα και δυσπρόσιτα μέρη. Χρησιμεύουν σαν καταφύγια των αγροτικών πληθυσμών της περιοχής και στεγάζουν μόνιμα περισσότερο ή λιγότερο σημαντικές στρατιωτικές φρουρές, χαρακτηρίζονται όλες ως «κάστρα» (φρούρια) και έχει ιδιαίτερη σημασία το γεγονός, ότι αυτός ο όρος αντικαθιστά προοδευτικά τον όρο «πόλις».

Ελένης Γλύκατση-Αρβελέρ Η πολιτική ιδεολογία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας

Εποικισμοί

- Αμοιβαίες μετακινήσεις Σλάβων και μικρασιατικών πληθυσμών από και προς τις σκλαβηνίες
- Αποτέλεσμα: Από τα τέλη του 8ου αι. οι Σλάβοι άρχισαν να ενσωματώνονται στη βυζαντινή κοινωνία και σταδιακά να αφομοιώνονται.

7. Σλάβοι και Βούλγαροι.

- Σκλαβηνίες
- ✓ **Στη Χερσόνησο του Αίμου:** Οι μόνιμες εγκαταστάσεις των Σλάβων
- ✓ **Στον ελλαδικό χώρο :** Αυτόνομες νησίδες σλαβικού πληθυσμού, μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης
- ✓ **9ος αι.,** οι σκλαβηνίες **στα βορειοδυτικά** της Χερσονήσου του Αίμου εξελίχθηκαν στα πρώτα κρατίδια των **Σέρβων** και **Κροατών**
- ✓ **9ος αι.** οι σκλαβηνίες **στα νότια** της Χερσονήσου του Αίμου άρχισαν να ενσωματώνονται στην επεκτεινόμενη θεματική διοίκηση του Βυζαντινού Κράτους.
- ✓ Ήταν αρχικά ημιαυτόνομες και πλήρωναν φόρο υποτέλειας

Σλάβικες λέξεις

Αράχοβα= καρυδότοπος,

βαβά ή **βάβω**= η γιαγιά, γριά,

βελέντζα= μάλλινη κουβέρτα με κρόσσια στη μια πλευρά από την κατεργασία σε νεροτριβιά

βίτσα= βέργα, μαστίγιο

βρυκόλακας ή **βρουκόλακας** ή **βουρκόλακας**= νεκρός που βγαίνει από τον τάφο και τρομοκρατεί.

γκλάβα= εγκέφαλος, κεφάλι

γκλίτσα ή **αγκλίτσα**= τσοπάνικο ραβδί με καμπυλωτή λαβή

δραγάτης= αγροφύλακας

Ζητούνι= πόλη πέρα από το ποτάμι (η Λαμία)

ζουλάπι= άγριο ζώο, λύκος,

Καρδίτσα= πόλη, πολίχνη

κόρα= κρούστα, άκρη του ψωμιού

κουνάβι= ικτίς, ατσίδα

ντόμπρος= ανοιχτόκαρδος, άδολος

παγανιά ή **παγάνα**= ομαδική καταδίωξη ληστών

πλιάτσικα= λάφυρα.

σανό= χόρτο

στάνη= ποιμνιοστάσιο, στρούγκα

τσαντήλα= αραχνοϋφαντο ύφασμα για το στράγγισμα του τυριού,

τσέλιγκας= μεγάλος κτηνοτρόφος

αγκιτάτορας
ασβός
αστρέχα [το γείσο της στέγης]
βάβω/μπάμπω
βαγένι ||βαρέλι
βάλτος
βαρδάρης
βεδούρα [ξύλινο δοχείο για το γάλα]
βερβερίτσα ||σκίουρος
βίδα
βίτσα
βλάχος
βοεβόδας
βολοδέρνω [κατά το ΛΚΝ μόνο, ο
Μπαμπινιώτης παράγει τη λέξη από τον βώλο
του χώματος]
βότκα
βρικόλακας
γιάφκα
γκλάβα
γκλαβανή [η καταπακτή]
γκορτσιά || είδος φυλλοβόλου δέντρου

γουστερίτσα|σαύρα, σαμιαμίδι
γράνα [χαντάκι]
γρεντιά [ξύλινο δοκάρι]
ζαβλακώνομαι [κατά Μπαμπινιώτη μόνο, το ΛΚΝ
παράγει από ζαβώνω+βλακώνω]
ζαλίκι [φορτίο, και ρ. ζαλικώνω/ζαλώνω]
ζούζουλο [ζωύφιο]
ιντελιγκέντσια=οι διανοούμενοι
καρβέλι
καρούτα [ποτίστρα για τα ζώα]
καρτόφι [πατάτες στα ποντιακά]
καστραβέτσι [αγγούρι]
κλούβιος [κατά ΛΚΝ, ο Μπαμπινιώτης εκφράζει
επιφυλάξεις]
κνούτο
Κολεκτίβα=ο συνεταιρισμός
κολχόζ= το κτήμα
κόρα
κόσα [γεωργικό κοπτικό εργαλείο]
κοτσάνι [ο Μπαμπινιώτης θεωρεί πως είναι
τουρκικό δάνειο, πιθανώς σλαβικής απώτερης
αρχής]
κοτσίδα [ο Μπαμπινιώτης δίνει ελληνική
ετυμολογία]
κουλάκος||η γροθιά, ο εύπορος αγρότης της
Ρωσίας

κουνάβι
κούρκος| ο γαλος η γαλοπούλα
κουρνιάζω
κουτάβι
λακκούβα [με παρετυμολογία προς τον λάκκο]
λόγγος
λούτσα [κατά Μπαμπινιώτη είναι αλβανικό δάνειο]
μαγούλα
μαζούτ [το ΛΚΝ το θεωρεί δάνειο από αγγλ. ή
γαλλικά, ρωσικής αρχής]
μενσεβίκος| η μειοψηφία αντ. μπολσεβίκος
μισίρκα [γαλοπούλα στα σερρέικα]
μόρα
μουζίκος| | ο χωρικός
μουντός
μπαλαμούτι
μπάρα [με τη σημασία 'λάκκος με νερά, λιμνούλα']
μπέμπελη
μπολσεβίκος
μπουχός
μπράτιμος
μπροστέλα [με παρασύνδεση με τη λέξη 'μπροστά']
νομενκλατούρα| | η ανώτερη κοινωνικά τάξη
ντιρεκτίβα| | οδηγία, εντολή
ντόμπρος
οβορός [περιφραγμένη αυλή]
πάπρικα
περεστρόικα
πέστροφα [παρετυμ. σύνδεση με το «επιστρέφω»]
πιροσκή
πλάβα [βάρκα λιμνίσια χωρίς καρίνα]

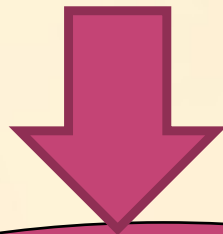
πλόσκα [ξύλινο φλασκή]
πογκρόμ| | προκαλώ όλεθρο, συντρίβω
προβοκάτσια| | προκλητική δόλια ενέργεια
πρόγκα
ραβάνι [το ρυθμικό βάδισμα αλόγου, ο
πλαγιοτροχισμός]
ραβασάκι
ρεκάζω| | σκούζω
ρήσος [ο λύγκας]
ρούβλι
ρούχο
σαμοβάρι
σανός
σβάρνα
σέμπρος
σμερδάκι [χαμοδράκι, είδος ξωτικού]
σοβιέτ| | συμβούλιο
σουβάλα [φυσικός ταμιευτήρας νερού]
σπούτνικ
στούμπος
τζόρας| | ο χαζός, ο ξεροκέφαλος
τραντάζω [ο Μπαμπινιώτης δίνει και ελληνική εκδοχή]
τρόικα έλκηθρο, που το έσερναν τρεις ίπποι ζευγμένοι
κατά μέτωπο. Η τριμελής επιτροπή
τσαντίλα [το αραιοφαμένο σακούλι]
τσάρος
τσέλιγκας
τσέργα [βελέντζα]
τσίπα
τσίτσα [ξύλινο δοχείο για κρασί]
φράξια| ομάδα μέσα σε μεγαλύτερη ομάδα
χουγιάζω

[https://sarantakos.wordpress.com/2013/09/11/100sla
v/](https://sarantakos.wordpress.com/2013/09/11/100sla-v/)

8. Το Φραγκικό Κράτος υπό τις δυναστείες των Μεροβιγγείων και των Καρολιδών β.Οι Καρολίδες – η ακμή της φραγκικής δύναμης

Παράγοντες- Πρωταγωνιστές

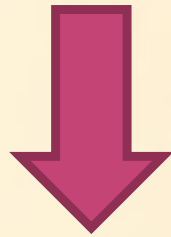
1. Ιδρυτής δυναστείας Καρολιδών : Κάρολος Μαρτέλος, αυλάρχης , Αναχαίτιση Αράβων στο Πουατιέ 732
2. Πάπας : προσεταιρίστηκε τους Φράγκους λόγω ανασφάλειας [απειλή Λογγοβάρδων]

Στέψη Πιπίνου Α [754]
(*Pepin le Bref*) ➤
ελέω Θεού βασιλεύς των
Φράγκων ➤ ηθικό κύρος
φραγκικής βασιλείας

3. Πιπίνος Α΄ :

- Δώρισε στην Αγία έδρα περιοχή από Ραβέννα έως Ρώμη
- Οι γιοι του ονομάστηκαν πατρίκιοι των Ρωμαίων [υποχρέωση να προστατεύουν τη Ρώμη]

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ-ΣΗΜΑΣΙΑ

- Ο παπισμός συνδέεται στενά με τους Φράγκους
- Βαθύ χάσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης (θυμηθείτε την εικονομαχία)

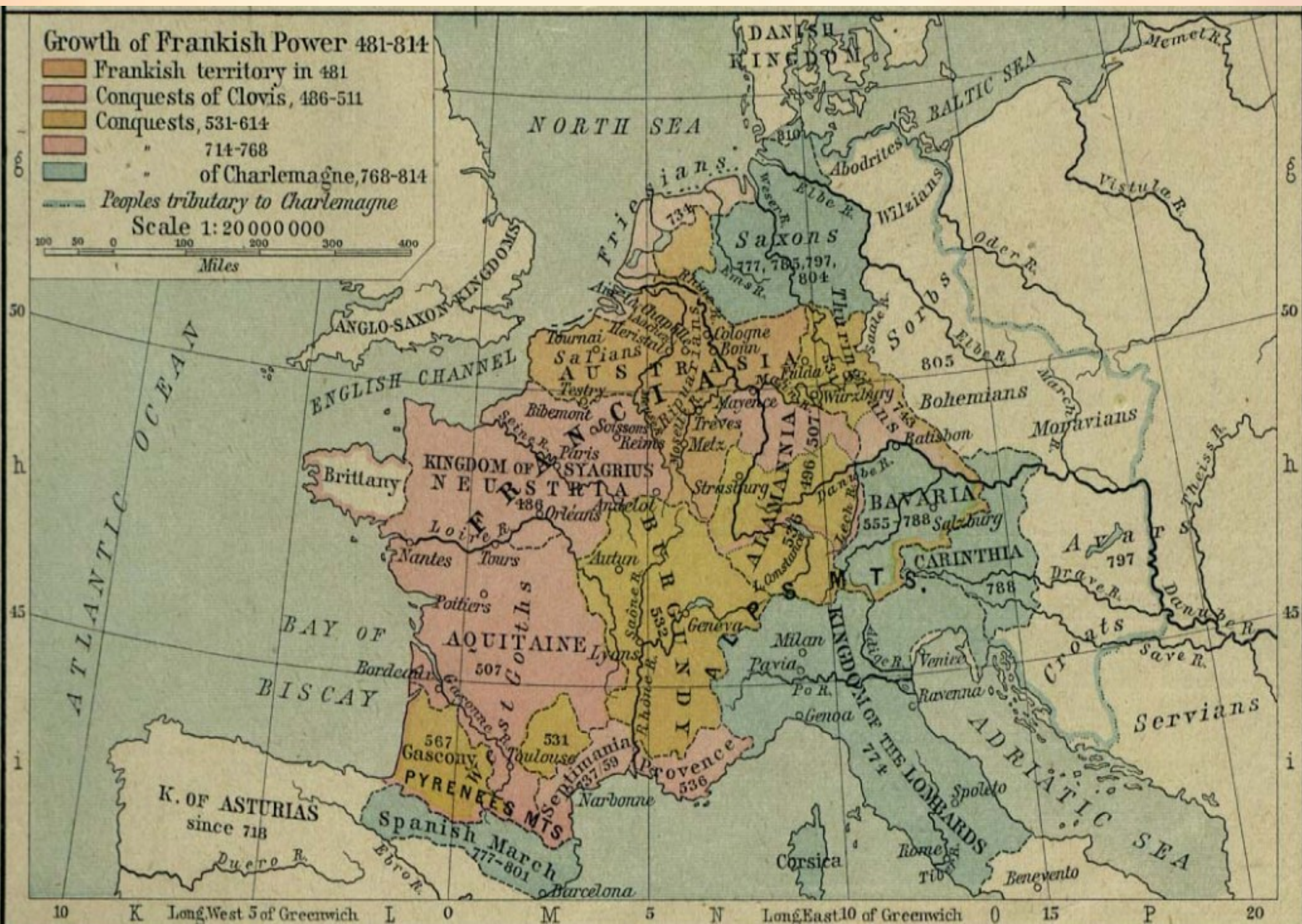
4. Περίοδος διαδόχων Πιπίνου Α΄:

Επικράτεια Φραγκικού κράτους: Γαλλία, μέρος Γερμανίας [σημερινής]

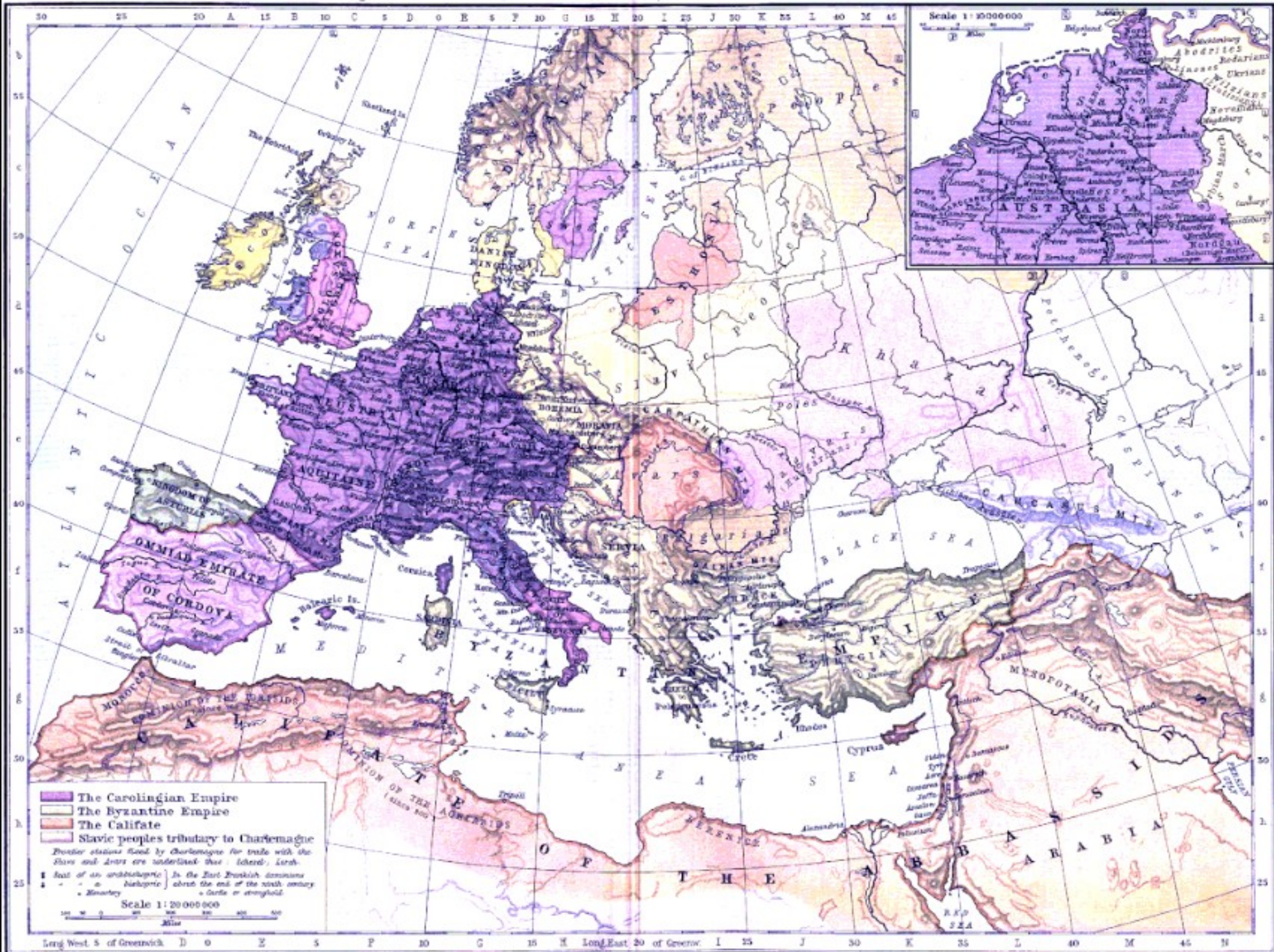
Κάρολος ο Μέγας [Καρλομάγνος]

Κατάκτηση εδαφών – επέκταση – εσωτερική οργάνωση

- Διαίρεσε τη φραγκική επικράτεια σε 200 περίπου κομητείες: **κόμητες** ⇒ στρατιωτική- πολιτική διοίκηση- δικαστές- φοροεισπράκτορες
- Καθιέρωσε το θεσμό των βασιλικών απεσταλμένων [εφαρμογή νόμων και διαταγμάτων]
- Εκκλησιαστική μεταρρύθμιση [Εκκλησία παράγοντας συνοχής]

Χάρτης που δείχνει τις προσαρτήσεις του Καρλομάγνου (με ανοιχτό πράσινο) στο Φραγκικό Βασίλειο.

Europe around 800 (public domain map)

Το 772, όταν ο Πάπας Αδριανός Α΄ απειλήθηκε από εισβολείς, ο βασιλιάς έσπευσε στη Ρώμη για να του παράσχει βοήθεια. Εδώ φαίνεται ο πάπας να ζητά βοήθεια από τον Καρλομάγνο σε μια συνάντησή τους κοντά στη Ρώμη.

Γ. Το πρόβλημα των δυο αυτοκρατοριών

- **774**

- ❑ Κατάλυση κράτους Λογγοβάρδων ⇒
- ❑ Ισχυροποίηση Φραγκικού κράτους ⇒
- ❑ υποσκελισμός γερμανικών βασιλείων ⇒
- ❑ ένα κράτος με πολλούς λαούς.
- ❑ Συνένωση μεγαλύτερου μέρους του χριστιανικού κόσμου [Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία]

- **781**: Αρραβώνες Κωνσταντίνου ΣΤ΄ με κόρη Καρόλου, Ροτρούδη [διπλωματικός ελιγμός που απέτυχε, ακύρωση συνοικεσίου]

- **799**. Πάπας Λέων Γ΄ ζητά βοήθεια από Κάρολο με αντάλλαγμα τη στέψη του Καρόλου σε αυτοκράτορα.

800, Άγιος Πέτρος Ρώμη, Κάρολος → *Μέγας και ειρηνοποιός αυτοκράτωρ, κυβερνήτης του Ρωμαϊκού Κράτους, ΈΔΡΑ: Άαχεν*

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ:

- Δυο αυτοκρατορίες αντιμέτωπες, ανατολική και δυτική
- Βυζαντινοί: η στέψη = πράξη σφετερισμού τίτλου και δικαιωμάτων στη ρωμαϊκή κληρονομιά
- Η οικουμένη διασπάστηκε γλωσσικά, πολιτικά, θρησκευτικά σε 2 αντίπαλους κόσμους
- Μετά από μακρές διαπραγματεύσεις ⇒ συμβιβασμός Καρόλου με βυζαντινό αυτοκράτορα.

- **Η στέψη του Καρλομάγνου από τη σκοπιά των Φράγκων**
- Επειδή δεν υπήρχε πια αυτοκράτορας στο έθνος των Ελλήνων και η αυτοκρατορική εξουσία βρισκόταν στα χέρια μιας γυναίκας, φάνηκε σωστό στον ίδιο τον πάπα Λέοντα και σ' όλους τους άγιους πατέρες που πήραν μέρος στη σύνοδο να δώσουν τον τίτλο του αυτοκράτορα στο βασιλιά των Φράγκων Κάρολο, που έχει στην κυριαρχία του την πόλη της Ρώμης, όπου συνήθιζαν πάντα να εδρεύουν οι καίσαρες, και τις άλλες πόλεις της Ιταλίας, της Γαλλίας και της Γερμανίας. Επειδή λοιπόν ο παντοδύναμος Θεός ευδόκησε να περάσουν όλες αυτές οι χώρες στην κυριαρχία του Καρόλου, οι κληρικοί της Συνόδου σκέφθηκαν ότι, **σύμφωνα με το θέλημα του Θεού και το αίτημα όλων των Χριστιανών, εκείνος θα έπρεπε να έχει και τον τίτλο του αυτοκράτορα.** Ο Κάρολος δεν ήθελε να εναντιωθεί σ' αυτό το θέλημα και, **υποτασσόμενος ταπεινά στο Θεό, καθώς και στην επιθυμία που εκφράστηκε από όλο το χριστιανικό κόσμο, δέχθηκε τη χειροτονία του από τον πάπα Λέοντα και, μαζί μ' αυτή, τον τίτλο του αυτοκράτορα.**
- *Από τα Χρονικά του Lorsch (Annates Laureshamenses), Monumenta Germaniae Historica, τόμ. I, 37, μετ. Λ. Τσακτσίρας, στο: Λ. Τσακτσίρας-Ζ. Ορφανουδάκης- Μ. Θεοχάρη, Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1999, 183.*

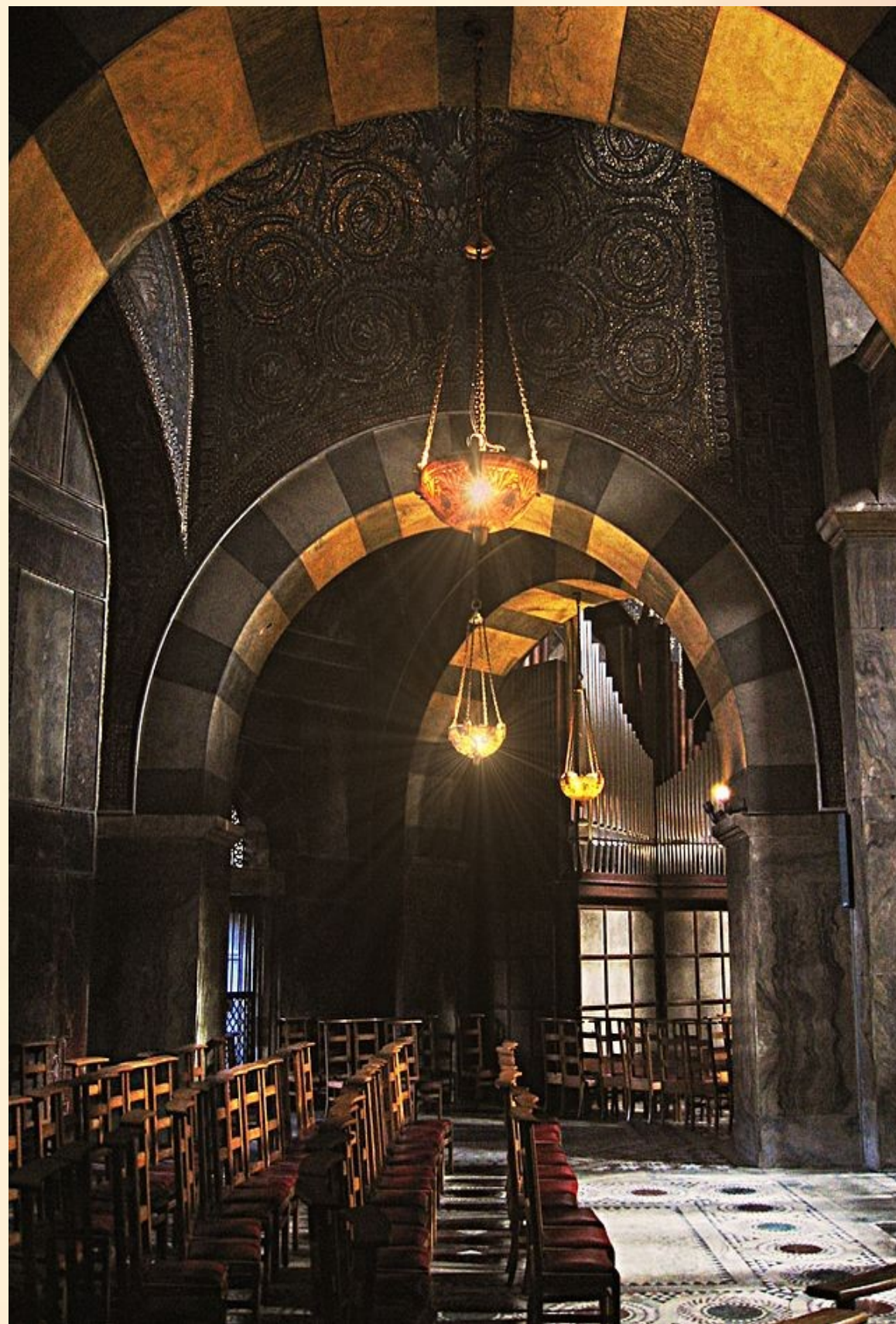
Η στέψη του Καρλομάγνου από τη σκοπιά των Βυζαντινών

- Αυτό το χρόνο (800), στις 25 Δεκεμβρίου, ο ρήγας των Φράγκων Κάρολος στέφθηκε (αυτοκράτορας) από τον πάπα Λέοντα. Και ενώ σκόπευε να επιτεθεί με στόλο στη Σικελία, άλλαξε γνώμη και αποφάσισε να ζητήσει σε γάμο την αυτοκράτειρα Ειρήνη. Για το σκοπό αυτό έστειλε τον επόμενο χρόνο πρεσβευτές στο Βυζάντιο. Κι έφτασαν οι απεσταλμένοι του Καρόλου και του πάπα Λέοντος (στην Πόλη), **ζητώντας από την Ειρήνη να παντρευτεί τον Κάρολο και έτσι να ενωθεί η Ανατολή με τη Δύση.** Κι εκείνη θα δεχόταν αν δεν την εμποδίζε ο Αέτιος, που είχε μεγάλη δύναμη και σκόπευε να κάνει αυτοκράτορα τον αδελφό του. Τον επόμενο χρόνο (802), τον Οκτώβριο, ο Νικηφόρος, πατρίκιος και γενικός λογοθέτης, έγινε αυτοκράτορας διώχνοντας την αυγούστα Ειρήνη.
- Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, έκδ. C. de Boor, τόμ. 1, Λειψία 1883, 475-476

Η στέψη του Καρλομάγνου

Το παρεκκλήσι του Καρλομάγνου
στον Καθεδρικό του Άαχεν.

Ο Άγιος Πέτρος
παραδίδει στον πάπα
Λέοντα Γ' το μανδύα
(*pallium*) και στο βασιλέα
(*rex*) Καρλομάγνο μια
σημαία.
(Μωσαϊκό στο Ανάκτορο
τον Λατερανού,
χρονολογούμενο
πριν από τις 25
Δεκεμβρίου του 800).

- (Γερμανικά: Karl der Große,
 - Λατινικά: Carolus Magnus,
 - Γαλλικά: Charlemagne)
- Καρλομάγνος (έργο του Ντύρερ)

Φανταστικό πορτρέτο του Καρλομάγνου, από τον Άλμπρεχτ Ντύρερ. Το παλτό και τα οικόσημα πάνω από το κεφάλι του παρουσιάζουν τον γερμανικό αετό και τον γαλλικό κρίνο.

Ο Θρόνος του Καρλομάγνου και των
μεταγενέστερων Γερμανών Βασιλιάδων στον
Καθεδρικό του Ααχεν

"Συνήθιζε να φοράει το εθνικό, δηλαδή το Φραγκικό, ένδυμα - από μέσα λινό πουκάμισο και λινό παντελόνι μέχρι το γόνατο και πάνω από αυτά ένα χιτώνα πλαισιωμένο με μετάξι, με πατζάκια που κλείνουν με ταινίες και καλύπτουν τα κάτω άκρα του, και προστάτευε τους ώμους και το στήρνο του το χειμώνα με ένα φαρδύ παλτό από δέρμα από κουνάβι".

Το 1861 ο τάφος του Καρλομάγνου ανοίχθηκε από επιστήμονες, που ανασχημάτισαν το σκελετό του και τον εκτίμησαν μήκους 1,90 μ. Μία εκτίμηση του ύψους του από ακτινογραφία και αξονική τομογραφία της κνήμης του, που έγινε το 2010 είναι 1,84 μ. Αυτό τον κατατάσσει στο 1 % των ψηλότερων ανθρώπων της εποχής του, δεδομένου ότι το μέσο ύψος των τότε ανδρών ήταν 1,69 μ. Το πλάτος του οστού δείχνει ότι ήταν λεπτοκαμωμένος αλλά όχι εύρωστος ως προς τη σωματοδομή.

Πιπίνος ο Βραχύς ή Πιπίνος ο Νεώτερος

